

STRESZCZENIE

W okresie międzywojennym Ukraińcy byli najliczniejszą mniejszością narodową zamieszkującą w Polsce, powiecie przemyskim stanowili oni 60% ogółu ludności. W latach II Rzeczypospolitej istniejący od czasów Wiosny Ludów antagonizm polsko-ukraiński nadal był obecny w przestrzeni publicznej. Podobnie jak w czasach autonomii galicyjskiej dochodziło do konfliktów między obydwoma nacjami, z tą różnicą, iż w II Rzeczypospolitej Ukraińcy przygotowywali grunt pod *samoistną Ukrainę*. Ukraińcy zamieszkujący na omawianym obszarze to w 90% chłopi, pozostali drobni przedsiębiorcy, kupcy, rzemieślnicy i robotnicy przemysłowi i nieliczna inteligencja skupiona przede wszystkim w Przemysłu. Ważnym elementem w życiu narodowym mniejszości ukraińskiej była oświata, dlatego Ukraińcy tak silnie walczyli o jej autonomię, a wszelkie decyzje polityczne dotyczące tej dziedziny były bacznie śledzone i komentowane w publicystyce. Na obszarze powiatu przemyskiego i w samym mieście funkcjonowało wiele szkół ukraińskich, bądź utrakwistycznych. W mieście oraz na wsiach działały liczne organizacje kulturalno-oświatowe, kościelne, sportowe i gospodarcze oraz finansowe. W Przemysłu i powiecie największym ugrupowaniem politycznym, mającym najwięcej zwolenników pozostawało UNDO, o jego sile świadczy fakt, iż starało się ono konkurować o wpływy polityczne z partyjnym kołem lwowskim. Na terenie powiatu duże wpływy miały organizacje nacjonalistyczne. Wybuch II wojny światowej, a szczególnie okres okupacji niemieckiej spowodował wzrost aktywności ludności ukraińskiej. Możliwość legalnego działania otrzymał Ukraiński Centralny Komitet, który miał liczne delegatury, a jedna z jego filii znajdowała się w Przemysłu. Rozwijano sieć ukraińskiego szkolnictwa oraz różnorodnych form spółdzielczości. Ukraińcy uważając Rzeszę za gwaranta niepodległej Ukrainy zdecydowali się na jawną kolaborację organizując jednostki wojskowe, w tym osławione złą reputacją SS „Galizien”. Bezpośrednio po wyzwoleniu omawianego obszaru, władze komunistyczne dały Ukraińcom pewien polityczny margines swobód, przede wszystkim umożliwiono im reaktywowanie przedwojennych placówek szkolnictwa średniego i utrzymano ukraińskie szkoły powszechne działające w trakcie II wojny światowej. W trakcie akcji eskalacji uległa działalność UPA, która w odwecie napadała na wysiedlone wsie i mordowała pozostałą tam bezbronną ludność polską. Kolejną była akcja „Wisła”, w wyniku, której wysiedlono ludność ukraińską na tzw. ziemie odzyskane. W latach 1944-1947 zakończyła się w sposób nieodwracalny wielowiekowa historia Przemysłu i powiatu, jako miejsca, w którym przebywała dobrze zorganizowana, posiadająca własne organizacje narodowe mniejszość ukraińska. Holokaust Żydów, repatriacja Ukraińców do USRR oraz

przemieszczenia ludności w ramach akcji „Wisła” spowodowały radykalną zmianę struktury narodowościowej, gospodarczej i społeczno-zawodowej.

Wojciech Łuczyk